

การปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในเขตพื้นที่ภาคใต้ : ข้อมูลจากพื้นที่วิจัย
จังหวัดสุราษฎร์ธานีและนครศรีธรรมราช*

STRONG SANGHA ADMINISTRATION IN THE SOUTHERN REGION:
RESEARCH DATA FROM SURATTHANI AND NAKHONSITHAMMARAT
PROVINCES

สุภัทรชัย สีสะไบ, พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, พระครูธรรมธรรฐาพร ปภสฺสโร,
พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส, พระปลัดระพิน พุทธิสารโ, พระนุชิต นาคเสน

Suphatrachai Sisabai, Phramaha Krissada Kittisobhano, Phrakhruthammathorn Sathaphorn
Pabhassaro, Phrakruvinaitorn Ekk Chinavangso, Phrapalad Raphin Buddhisaro, Phranuchit Nacaseno

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: rapin.soc@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในเขตพื้นที่ภาคใต้ : ข้อมูลจากพื้นที่วิจัยจังหวัดสุราษฎร์ธานีและนครศรีธรรมราช” ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร งานวิจัย การสัมภาษณ์ การสังเกตจากพื้นที่ศึกษา และเขียนเป็นความเรียงในรูปแบบบทความวิชาการ

ผลการศึกษาพบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตภาคใต้ของคณะสงฆ์ภาพใหญ่ อยู่ภายใต้บริบทเดียวกัน ที่มีลักษณะขาดกลไกเชิงระบบ การบริหารแบบองค์รวม ทั้งมีมีลักษณะความเป็นปัจเจกเชิงพื้นที่สูง ขาดการประสานร่วมกัน เมื่อนำเสนอทวนสอบระบบกฎหมายเพื่อการบริหาร แนวคิดการจัดตั้งกองนิติการสงฆ์ และระบบปฏิบัติการเพื่อการคัดกรองคนมาบวช. เจ้าคณะผู้ให้ข้อมูลก็เห็นดีและควรสนับสนุนให้เกิด โดยเห็นว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เพียงแต่มีความห่วงใยต่อผู้ดำเนินการและขับเคลื่อน ในเรื่ององค์การบริหารสูงสุดที่ยังไม่เอื้อให้เกิดการขับเคลื่อนเชิงระบบนัก ซึ่งจะต้องพัฒนาระบบให้เอื้อต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เข้มแข็งได้ หากศึกษาขับเคลื่อนจนมีผลปฏิบัติที่เป็นจริงได้

คำสำคัญ; การปกครองคณะสงฆ์; สุราษฎร์ธานี; นครศรีธรรมราช

Abstract

This academic article The objective is to study the strong Sangha governance in the Southern region: data from research areas in Surat Thani and Nakhon Si Thammarat provinces. and written as an essay in the form of an academic article

The results of the study found that Administration of Sangha Affairs in the Southern Region of the Sangha Big Picture under the same context with a lack of systemic mechanisms holistic management Both are characterized by high spatial individualism. lack of coordination when presenting a review of the legal system for administration The concept of establishing the Sangha Jurisprudence Division and the operating system for screening people who come to be ordained. The informant primate agrees and should encourage it. that it would be beneficial to the administration of the Sangha Only concern for operators and drives In regard to the top management organization that is not yet conducive to systematic driving which must develop a system to facilitate the administration of Sangha affairs to be strong If the study is driven until there is a realistic effect.

Keywords; strong Sangha governance; Surat Thani; Nakhon Si Thammarat

บทนำ

ระหว่าง วันที่ 5-7 เมษายน 2565 ได้เดินทางไปยังพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี และ นครศรีธรรมราช เพื่อเก็บข้อมูลวิจัย “การพัฒนาโครงสร้างเชิงระบบเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ไทยที่เข้มแข็งในประเทศไทย” โดยทั้งสองเป็นพื้นที่จังหวัดที่เข้าถึงข้อมูลได้ของ พระสงฆ์ในเขตจังหวัดทั้งสอง โดยมีเครือข่ายเป็นวิทยาเขต และวิทยาลัยสงฆ์ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ ซึ่งได้รับความช่วยเหลืออำนวยความสะดวกประสานจากทีมงานคณาจารย์วิทยาลัย สงฆ์สุราษฎร์ธานี ประสานกลุ่มเครือข่ายการวิจัย คือเจ้าคณะผู้ปกครองในเขตภาคใต้ เป็นการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเรื่อง (1) ปัญหาหรืออิทธิพลที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาของการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ รวมทั้งยังขาดวิธีการและแนวทางการแก้ไขที่ชัดเจน (2) สภาพการคัด กรองคนเข้ามาบวช หรือเลือกคนเข้ามาบวช ซึ่งปัญหาดังกล่าวกลายเป็นเงื่อนไขของการ บริหารกิจการคณะสงฆ์ทั่วประเทศ (3) กระบวนการทางกฎหมายกับสภาพการบริหารคณะ สงฆ์ที่มีปัญหาจนกลายเป็นจุดอ่อนซึ่งนำไปสู่การบริหารที่ไม่สามารถจัดการได้ (4) การ จัดตั้งองค์กร หรือหน่วยงานสนับสนุนการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้ขับเคลื่อนช่วยการ

บริหารกิจการคณะสงฆ์ได้ (5) ระบบปฏิบัติการที่มีประสิทธิภาพช่วยให้เกิดสภาพการ บริหารที่มีประสิทธิภาพ (6) การสร้างกลไกเชิงปฏิบัติในรูปแบบการ “ร่วมด้วยช่วยกัน” ยังไม่ชัดเจน อาจด้วยปัญหาระบบปฏิบัติการในพื้นที่ จากการพูดคุยทำให้เห็นว่าอย่างไร เสีย กลไกที่เกิดขึ้น จะยังคงเป็นความคาดหวัง ที่พัฒนาต่อมาเป็นแนวปฏิบัติ หรือวิธีการ ปฏิบัติได้ ดังนั้นจึงได้นำข้อมูลนั้นมาเขียนเป็นความเรียง เป็นข้อมูลจากพื้นที่วิจัยว่ามีอะไร อย่างไร ที่จะพึงเห็นร่วมกัน พร้อมแนวทางเป็นข้อเสนอเพื่อการปฏิบัติพัฒนาให้เป็นกลไก สำหรับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในองค์กรรวม โดยมีฐานคิดข้อมูลจากจังหวัด นครศรีธรรมราช และสุราษฎร์ธานีเป็นลำดับต่อไป

ภาพที่ 1 ภาพข่าวเกี่ยวกับประเด็นพระภิกษุกับการกระทำความผิดในศาสนา
ที่มา: ทีมข่าวอาชญากรรม MGR Online (2562) และคมชัดลึกทั่วไทย (2564)

ประเด็นพระสงฆ์กับกฎหมายในเขตพื้นที่ภาคใต้

หากย้อนกลับไปในอดีต มีข้อเท็จจริงของคณะสงฆ์ที่เนื่องด้วยกฎระเบียบ และข้อกฎหมาย รวมทั้งประเด็นการพิพาททางข้อกฎหมาย ระหว่างพระภิกษุผู้เป็นผู้บริหารกับสมาชิกในวัดหรือระดับการปกครอง หรือ พระสงฆ์ด้วยกันเอง พระกับชาวบ้าน ในเรื่อง ความประพฤติ (ศีล/วินัย) ทรัพย์สิน รวมไปถึงข้อพิพาทด้วยกลไกการปฏิบัติที่เนื่องด้วยรัฐ อาทิ ทรัพย์สินที่ธรณีสถิงของวัดในพระพุทธศาสนา เช่นเหตุการณ์ที่พระครูประโชติพัฒนกิจ เจ้าอาวาสวัดท่าราชวร และเจ้าคณะอำเภอเมืองนครศรีธรรมราชฝ่ายมหานิกายเป็น ถูกขู่เชิญว่ามีเพศสัมพันธ์กับผู้หญิง แม้จะไม่ใช่ความจริง เพราะเป็นการมุงรีดเอาทรัพย์สิน พร้อมทั้งจำเลยได้ถูกศาลพิพากษาเป็นที่สุดในความผิดฐานกรรโชกได้ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 225 ประกอบมาตรา 215 และมาตรา 192 วรรคสาม ดังปรากฏตามคำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 10843/2553

การที่พระพระปลัดบุญชวน สีสสุโข เจ้าอาวาสวัดพระโยก เป็นโจทก์ร่วมฟ้องขับไล่พระครูนิกรธรรมานันท์ จำเลย ซึ่งเป็นพระภิกษุอาศัยอยู่ในวัดโจทก์ให้ออกไปจากวัดโจทก์ โดยอ้างว่าจำเลยไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสวัดโจทก์ เจ้าอาวาสวัดโจทก์ได้เข้าเป็นโจทก์ร่วมด้วยแม้ตามฟ้องจะอ้างเรื่องอื่นพาดพิงถึงพระธรรมวินัยด้วยก็ตามแต่เป็นเพียงข้ออ้างประกอบข้อกล่าวหาที่ว่าจำเลยไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสโจทก์ร่วมเท่านั้น มูล

กรณีเช่นนี้ถือได้ว่าการโต้แย้งสิทธิทางแพ่งของวัดโจทก์ในฐานะที่เป็นนิติบุคคลและของโจทก์ร่วมซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดโจทก์ ไม่ใช่กรณีที่จะต้องอาศัยคำวินิจฉัยชี้ขาดของมหาเถรสมาคมเช่นกรณีพระภิกษุล่วงละเมิดพระธรรมวินัย ศาลยุติธรรมจึงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีนี้ได้ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 38(2) ประกอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 ดังปรากฏตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2153/2516 (ศาลจังหวัดสุราษฎร์ธานี)

ประเด็นความขัดแย้งว่าด้วยทรัพย์สินของพระภิกษุ พ. มีถิ่นที่อยู่ 2 แห่ง คือที่วัดหัวป่าและวัดผู้คัดค้าน กับวัดจวนดำรงราชพลขันธ (สงขลา) ซึ่งตาม ป.พ.พ. มาตรา 38 ให้ถือเอาแห่งใดแห่งหนึ่งเป็นภูมิลำเนาของบุคคลนั้น จึงต้องถือว่าวัดหัวป่าเป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุเพิ่มแห่งหนึ่งด้วย ผู้ร้องในฐานะเป็นพนักงานอัยการย่อมมีสิทธิร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกต่อศาลชั้นต้น ซึ่งเป็นศาลที่เจ้ามรดกมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลในขณะถึงแก่ความตายตาม ป.วิ.พ. มาตรา 4 จัดว่า วรรคหนึ่ง ดังปรากฏตาม คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 661/2550

กรณีวัดท่าเคียน โดยพระปลัดเสน จินณสาโร (ชุมมิ่ง) ในฐานะเจ้าอาวาส เป็นโจทก์ ยื่นฟ้อง กระทรวงมหาดไทย ที่ 1 นายสุนทร ประทุมทอง ในฐานะนายอำเภอหาดใหญ่ ที่ 2 และองค์การบริหารส่วนตำบลควนลัง ที่ 3 เป็นจำเลย ต่อศาลจังหวัดสงขลา เป็นคดีแพ่งหมายเลขดำที่ 534/2545 ความว่า โจทก์ได้รับการถวายที่ดินจากราษฎรให้เป็นที่ดินธรณีสงฆ์ มีเนื้อที่ประมาณ 12 ไร่ ตั้งอยู่ที่หมู่ 1 ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีอาณาเขตทิศเหนือและทิศตะวันตกจดที่ดินของเอกชน ทิศใต้และทิศตะวันออกจดถนนสาธารณะ โดยโจทก์ได้ครอบครองสำหรับให้พระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาปฏิบัติศาสนกิจและประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ มาตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2498 และได้ครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินดังกล่าวตลอดมาจนถึงปัจจุบัน ต่อมา จำเลยที่ 1 โดยจำเลยที่ 2 และจำเลยที่ 3 ได้ยื่นคำขอออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง "แปลงป่าช้าวัดท่าเคียน" และร่วมกันรังวัดรูกกล้าที่ดินของโจทก์ทางด้านทิศเหนือ เป็นเนื้อที่ประมาณ 4-3-40.5/10 ไร่ โจทก์ได้ยื่นคำคัดค้านการขอออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงแล้ว การกระทำของจำเลยทั้งสามทำให้โจทก์ได้รับความเสียหาย อันเป็นการโต้แย้งสิทธิในที่ดินของโจทก์ขอให้ศาลมีคำพิพากษาว่าที่ดินพิพาทดังกล่าวเป็นของโจทก์ โดยห้ามจำเลยทั้งสามดำเนินการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเฉพาะส่วนที่รูกกล้าเข้ามาในที่ดินของโจทก์และห้ามเกี่ยวข้องกับที่ดินพิพาทอีกต่อไป คำวินิจฉัยที่ 2/2546

กรณีข้อขัดแย้งว่าด้วยการร้องคัดค้านห้ามบวชต่อพระอุปัชฌาย์ สืบเนื่องจากที่จำเลยไปแจ้งต่อผู้ใหญ่บ้านว่า เขาเป็นผู้ร้ายปล้นทรัพย์ฆ่าคน ซึ่งจำเลยรู้อยู่ว่าไม่เป็นความจริง ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ใหญ่บ้านคัดค้านต่อพระอุปัชฌาย์ ผู้ใหญ่บ้านมีหนังสือถึงพระอุปัชฌาย์ ๆ

จึงไม่บวชเขานั้น นับได้ว่าจำเลยกระทำละเมิดแล้ว พี่ชายของเขาผู้เป็นเจ้าของภาพและออกเงินซื้อของในการอุปสมบท ย่อมมีอำนาจเป็นโจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหายจากจำเลยได้ (ประชุมใหญ่ครั้งที่ 5) ปรากฏตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 844/2494

รวมไปถึงข้อพิพาทของพระกับชาวบ้านว่าด้วยอำนาจหรือสิทธิในการร้องทุกข์กล่าวโทษ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 448/2489 (ปัตตานี) ข้อพิพาทว่าด้วยเรื่องสิทธิในทรัพย์สินที่ดินของพระภิกษุสีนวน แก้วโกย หรืออุปคุตโต โดยนายเผือก ถาวรสมบัติ ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 312/2510 (ยะลา) หรือกรณีที่ผู้ตายไปลวนลามภริยาจำเลย แม้ผู้ตายจะออกไปจากหมู่บ้านบวชเป็นพระภิกษุแล้วลาสิกขาบทกลับมาและถูกสังหาร ตามที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1276/2536 (สตูล) ข้อพิพาทว่าด้วยทรัพย์สินของพระภิกษุผู้มรณภาพของวัดสุบรรณนิมิต กับจำเลย - นาย นเรศร์ วงษ์ เสรี ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5789/2538 (ชุมพร)

ข้อพิพาทว่าด้วยเรื่องพระภิกษุ (พระภิกษุประจวบ งามวิชา) นำเงินส่วนตัวออกให้บุคคลกู้ยืมโดยคิดดอกเบี้ยนั้น ไม่ปรากฏว่ามีกฎหมายใดห้ามไว้ พระภิกษุก็เป็นบุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย การให้กู้ยืมเงินก็เป็นการสงเคราะห์ผู้ที่เดือดร้อนได้ทางหนึ่ง อีกทั้ง ป.พ.พ. มาตรา 224 ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3773/2538 (ตรัง) ว่าด้วยข้อพิพาทอันว่าด้วยเรื่องทรัพย์สินของพระภิกษุมรณภาพของวัด รัตนวราราม คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1064/2532 (พัทลุง)

รวมไปถึงข้อพิพาทว่าด้วยสิทธิการครอบครองทรัพย์สินของพระภิกษุ ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1476/2561 (พัทลุง) กรณีประเด็นปัญหาเรื่องการตีความทางกฎหมายต่อประเด็น ลาไปอุปสมบทเป็นพระภิกษุเพียงชั่วคราวหลังวันเลือกตั้งจึงมีลักษณะต้องห้ามสำหรับผู้สมัครรับเลือกตั้งตามความหมายของพ.ร.บ.เทศบาลพ.ศ.2496 เป็นผลให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาเทศบาลผู้นั้นสิ้นสุดลงตั้งแต่วันที่อุปสมบทโดยไม่ต้องคำนึงว่าเป็นการอุปสมบทเพียงชั่วคราวและได้ลาอุปสมบทแล้วหรือไม่. ดังปรากฏตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3424/2529 (ภูเก็ต) กรณีข้อพิพาทพระภิกษุถูกทำร้ายจนทุพพลภาพและเรียกร้องสิทธิจากความเสียหายจากการถูกทำร้ายนั้น ดังปรากฏตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 580/2478 (พังงา)

รวมทั้งข้อเท็จจริงข้อพิพาทว่าด้วยเรื่องที่ที่ดินที่ถวายเป็นอสังหาริมทรัพย์ของสำนักสงฆ์บ้านไท อำเภอกะลันตา จังหวัดกระบี่ หรือกรณีล่าสุดพระกาโตะรักษาการเจ้าอาวาสหน่มนักรเทศน์ทางสื่อออนไลน์ ในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช (ไทยรัฐออนไลน์, 2565) กับประเด็นต้องครุภาพตีพร้อมประเด็นการนำเงินวัดไปใช้จนกลายเป็นปัญหาในสื่อสาธารณะและประเด็นทางกฎหมาย เป็นต้น

จากภาพรวมในประเด็นทางกฎหมาย ข้อพิพาท อธิกรณ์ ที่เกิดขึ้นสะท้อนให้เห็นว่าเรื่องที่เกิดขึ้นในเขตภาคใต้ นับแต่อดีตมีลักษณะที่จำแนกได้ คือ (1) เป็นเรื่องของการบริหารพระธรรมวินัย เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่เนื่องด้วยการบริหาร จึงเกิดอธิกรณ์ และข้อพิพาทระหว่างผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครอง (2) การพิพาทระหว่างบุคคลกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน หรือบุคคลในเรื่องทรัพย์สินของวัดและพระศาสนา (3) การเกิดข้อขัดแย้งระหว่างชุมชนกับวัดหรือผู้แทนของวัดอันหมายถึงเจ้าอาวาส ทั้งหมดเป็นภาพรวม ผลที่ปรากฏศาลได้เข้ามาระงับข้อพิพาทพร้อมถูกบันทึกไว้เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ และหลายข้อพิพาทที่ถูกกระทำให้กลายเป็นความรุนแรงและความขัดแย้งก็มี ดังกรณีว่าด้วยเรื่องการบริหารทรัพย์สินของวัด จนกระทั่งนำไปสู่การสังหารสามเณรปลื้ม ที่วัดวังตะวันตก จังหวัดนครศรีธรรมราช (ข่าวสดออนไลน์, 2560) การทำอัตวินิบาตกรรมอย่างมีเจื่อนำพระเถระในเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี กรณีของพระศรีปริยัตยาภรณ์ หรือ ท่านเจ้าคุณกลีบ วรปัญญา อายุ 75 ปี เจ้าอาวาสวัดใหม่พัฒนาราม (เดลินิวส์ออนไลน์, 2558) และจังหวัดสงขลา กรณีของพระธรรมวงศาจารย์ อดีตเจ้าอาวาสวัดโคกสมานคุณ (พระอารามหลวง) อายุ 87 ปี โดยทั้งสองกรณีเป็นการตายที่ยังมีเจื่อนำ ซึ่งยังไม่มีคำตอบในทางสอบสวนและคดี จะมีสำนวนการสอบสวนไปในทิศทางของการ อัตวินิบาตกรรม (ฆ่าตัวตาย) แต่ในเชิงข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์กลายเป็นการสืบสวนทางเดียวและไม่มีหน่วยงานทางศาสนาหรือเนื่องด้วยศาสนาให้สามารถไปกระทำการหรือทำงานร่วมด้วย กระทั่งกลายเป็นว่าวัดและพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาเสียโอกาสในทางกฎหมายและทางการศาลไปเสีย (4) ประเด็นของการตีความทางกฎหมายทำให้เกิดการเสียโอกาสหรือเสียสิทธิอันพึงได้ และไม่พึงได้ที่มีผลในเชิงบุคคลของบุคคลในศาสนาหรือสิทธิอันพึงได้ที่เกิดขึ้นแก่วัดหรือองค์กรทางศาสนาโดยตรง ซึ่งจะต้องมีการศึกษาจำแนกจัดกลุ่มและแสวงหาทางออกเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาในเชิงระบบ หลักการ และแนวปฏิบัติที่ชัดเจน

ภาพที่ 2 การสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากคณะสงฆ์ฝ่ายบริหารกิจการคณะสงฆ์
จังหวัดนครศรีธรรมราช
ที่มา: ผู้เขียน (2565)

การศึกษาวิจัยในทิศทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตภาคใต้

หากศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตภาคใต้ อาจมีงานวิจัยที่รองรับอยู่บ้างด้วยเหตุผลว่าในเขตภาคใต้มีพื้นที่ครอบคลุมกว้างขวาง แม้บริบทเชิงพื้นที่ของแต่ละจังหวัด ทั้งสัดส่วนขนาดของจังหวัด ประชากรวัด สงฆ์ ไม่เท่ากัน แต่เมื่อศึกษาทำให้เห็นว่าถูกขับเคลื่อนไปอย่างเป็นระบบในองค์กรตาม ดังปรากฏในงานวิจัยของ พระจักรี วิภทฺธิ (สิทธิสุวรรณ) และกันตภณ หนูทองแก้ว (2562) การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการใน จังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) ที่ผลการวิจัย พบว่า

ด้านการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) ใช้ธรรมาภิบาลทั้ง 6 หลัก หลักความคุ้มค่า หลักความรับผิดชอบ ส่วนหลักความมีส่วนร่วม ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) 1) หลักคุณธรรม พระสังฆาธิการต้องยึดมั่นในความถูกต้องดีงามเป็นที่ตั้ง มีความเสียสละ มีเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ยึดถือประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง 2) หลักนิติธรรม พระสังฆาธิการ ต้องมีความเคารพใน พระธรรม – วินัย กฎมหาเถรสมาคม ระเบียบ คำสั่ง รวมถึงกฎหมาย บ้านเมือง 3) หลักความโปร่งใส พระสังฆาธิการต้องมีการเปิดเผยข้อมูล สามารถตรวจสอบได้ ควรส่งเสริมให้มีการจัดทำรายรับ-รายจ่าย ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความตรงไปตรงมา ยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง 4) หลักความมีส่วนร่วม พระสังฆาธิการต้อง กระจายงานให้แก่บุคคลผู้เกี่ยวข้อง อย่างทั่วถึง โดยคำนึงถึงความสามารถของแต่ละบุคคล พร้อมทั้งรับฟังปัญหาและข้อเสนอต่าง ๆ 5) หลักความรับผิดชอบต่อ พระสังฆาธิการที่ปฏิบัติงาน ต้องมีความเข้าใจในงานที่ปฏิบัติอย่างถ่องแท้ มีความรับผิดชอบต่อในงาน รวมถึงต้องสามารถปรับปรุงแก้ไขข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นได้อย่างทันท่วงที 6) หลักความคุ้มค่า พระสังฆาธิการต้องสามารถที่จะจัดสรรทรัพยากรที่มีให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด มีความประหยัด มีการวางแผนในการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ

นอกจากนี้ยังมีประเด็นเทียบเคียงเกี่ยวกับการจัดการวัดด้วย วัด พระสงฆ์ และกลไกทางกฎหมาย เช่น ในงานวิจัยของ วิเชียร สุภทรกุล (2016) การบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่ ในสถานที่สาธารณะในพื้นที่เขตอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของ พระมหาดิถีกรศรีม วิฑิตจาโร (วุฒิยา) และคณะ (2560) เรื่อง การบริหารจัดการทรัพย์สินของพระสังฆาธิการจังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่อาจเกี่ยวข้องกับประเด็นทางกฎหมายที่ว่าด้วยทรัพย์สินของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ที่นัยหนึ่งถือว่าเป็นประเด็นที่ถือว่าสำคัญต่อการบริหารสินทรัพย์ ดังที่ปรากฏในข้อพิพาททางกฎหมายในข้อค้นพบในคำพิพากษาศาลฎีกา ที่สะท้อนให้เห็นว่าเป็นปัญหาหนึ่งของคณะ

สงฆ์ ที่จะต้องมีการให้ความรู้ และนำไปสู่การออกแบบระบบเพื่อรองรับปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งในส่วนของการบริหารจัดการที่ควรเข้าไปเป็นกลไกใกล้เคียง หรือเป็นตัวกลางในการบริหารจัดการโดยมุ่งมองไปที่ประโยชน์สูงสุดต่อองค์กรพระพุทธศาสนา

ภาพที่ 3 การสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากคณะสงฆ์ฝ่ายบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ที่มา: ผู้เขียน (2565)

จากภาพรวมของงานศึกษาที่ปรากฏสะท้อนให้เห็นว่าเป้าหมาย หรือความคาดหวังในการแสวงหาความรู้เชิงวิชาการ มาเพื่อใช้เป็นกลไกสำหรับการบริหาร และสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นสำหรับคณะสงฆ์ภาคใต้ ยังคงมีอยู่ แต่ด้วยเงื่อนไขในเชิงระบบ วัฒนธรรมองค์กร และกลไกเนื่องต่อการบริหารอาจยังมีสภาพที่ไม่สมบูรณ์ หรือต้องการแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้เกิดการพัฒนา และแก้ไขไปสู่ความก้าวหน้าได้อย่างแท้จริง สิ่งที่เกิดขึ้น จึงต้องใช้การศึกษาและเสนอวิธีการหรือทางออกอย่างต่อเนื่องด้วย

สะท้อนคิดจากคณะสงฆ์ฝ่ายปกครองในพื้นที่ภาคใต้

จากประสบการณ์สะท้อนออกมาเป็นผลการทำงานในเชิงการบริหารและการจัดการ คณะสงฆ์จังหวัดภาคใต้ทั้งสองแห่งมีประสบการณ์ที่น่าสนใจรวมทั้งเห็นความสำคัญของการบริหารเชิงพื้นที่ เช่น มีการจัดตั้งนิติกรสงฆ์ ที่ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัด หรือให้คำแนะนำแก่เจ้าคณะจังหวัด รวมทั้งช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่พระสงฆ์ในเขตปกครอง รวมไปถึงแนวคิดเรื่อง หนึ่งตำบล หนึ่งมหาเปรียญ หนึ่งตำบลการศึกษาสงฆ์เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดขึ้นภายใต้กลไกการบริหาร ทำให้เกิดแนวทางสำหรับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในองค์กรรวม การเสนอแนวคิดและขับเคลื่อนแนวทางหนึ่งตำบลหนึ่งพระวินยาศึกษาในเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี ทำให้เกิดกลไกทางการบริหารและการจัดการเพื่อดูแลกิจการคณะสงฆ์จากคำบอกเล่าของเจ้าคณะผู้ปกครองคณะสงฆ์ได้เล่าว่านับแต่เป็นเจ้าคณะปกครองมอญิทธิกรจนกระทั่งสั่งปลดเพียง 1 กรณี นับตั้งแต่ดำรงตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์มาตลอดระยะเวลากว่า 10 ปี

คณะนักวิจัยได้เดินทางในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้สัมภาษณ์สังเกตการณ์ในพระภิกษุผู้ที่เป็นผู้บริหารคณะสงฆ์ ผู้นำชาวพุทธ และผู้บริหารระดับสูงของคณะสงฆ์จังหวัด ในภาพรวมได้ประเด็นร่วมที่น่าสนใจในหลายประเด็น ซึ่งจำแนกตามกรอบการวิจัยได้ คือ

1. ประเด็นทางกฎหมายเพื่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (1) การบริหารองค์กรที่ผูกไว้กับการตัดสินใจระดับสูงอันหมายถึงมหาเถรสมาคมตามกับเกณฑ์ที่ไม่เอื้อให้เกิดการบริหารขององค์กรที่ไม่ชัดเจนที่เนื่องด้วยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2561 (ราชกิจจานุเบกษา, 2561) ที่เจ้าคณะผู้ให้ข้อมูลสะท้อนคิดว่าเป็นการบริหารที่ผูกที่ส่วนกลางทำให้ระบบ “ยวบ” ซึ่งคณะนักวิจัยตีความว่าจะเป็นการบริหารที่อ่อนแอในเชิงโครงสร้างจึงทำให้การบริหารจัดการผูกไว้ที่ส่วนกลาง เมื่อสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาของตัวกฎระเบียบ กฎหมาย ซึ่งผู้ให้ข้อมูลอาจจะยังไม่ทราบหรือพบ แต่ก็ได้สะท้อนถึงในเรื่องความอ่อนแอที่เกิดจากตัวผู้ปกครองเอง ขาดภาวะผู้นำ ขาดวุฒิภาวะในการตัดสินใจอย่างทันท่วงที จึงทำให้กฎที่อาจมีข้อบกพร่องอยู่แล้ว ได้กลายเป็นเงื่อนไขหรืออุปสรรคสำหรับการบริหารไปในทันที รวมไปถึงความขัดกันทางการบริหาร เมื่อสัมภาษณ์ในประเด็นทางกฎหมายสิ่งที่สะท้อนออกมาในฐานะผู้ใช้ หรือบังคับใช้ในเชิงพื้นที่อาจไม่เห็นต่อข้อเท็จจริงดังกล่าวด้วยข้อจำกัดในเรื่องข้อมูล ต่อประเด็นดังกล่าว ดังนั้นจะมีทัศนะหรือคำตอบที่ว่า ยังไม่พบ แต่จะสะท้อนคิดในเรื่อง (1) ตัวบทของพระธรรมวินัยมีความชัดและตรงอยู่แล้ว หรือมีประสิทธิภาพหากมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติหรือยึดยืนอยู่กับหลักการนั้นจริง ๆ (2) ประเด็นที่ถูกสะท้อนคิดอีกเรื่องคืองบประมาณ อันหมายถึงเงินหรือพื้นที่ที่ก่อให้เกิดรายได้ เงินคือปัญหาชนิดหนึ่งในทางการบริหาร โดยเป็นการแบ่งปันจากประสบการณ์ตรงของผู้ให้ข้อมูล

ในส่วนประเด็นทางกฎหมายนั้นตามที่คณะนักวิจัยได้พยายามศึกษาจะพบว่ามีลักษณะร่วมกับทางภาคเหนือและภาคอีสานที่ไปสัมภาษณ์เก็บข้อมูล คือ (1) ข้อพิพาททางกฎหมายว่าแนวปฏิบัติหรือวิธีปฏิบัติระหว่างสงฆ์กับองค์กรอื่น ๆ เช่น การใช้อำนาจหน้าที่ทางการปกครอง การบริหารสินทรัพย์ การบังคับใช้ร่วมกับพระธรรมวินัย ตัวบทและกฎหมายเกาะเกี่ยวกับรัฐ ในส่วนของการบริหารผ่านกฎหมาย เช่น พระราชบัญญัติ ป่าสงวนแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2559 กบการตั้งวัดในเขตพื้นที่ป่า (ราชกิจจานุเบกษา, 2559) พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560 (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) ที่ว่าด้วยขยะมูลฝอยและการสิ่งสิ่งปฏิกูล (มาตรา 18-20) ว่าด้วยเสียงและเหตุรำคาญ วัดกับการจัดกิจกรรมทางศาสนาเสียงดัง (มาตรา 25-28) ว่าด้วยอาคารและสุขลักษณะของอาคาร (มาตรา 21-24) ว่าด้วยสัตว์และการปล่อยสัตว์ (มาตรา 29-30) พระราชบัญญัติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 การบริหารพื้นที่วัดที่เนื่องด้วยโบราณสถาน (ราชกิจจานุเบกษา, 2535) เป็นต้น ดังนั้นลักษณะร่วมที่พบในกรณีภาคใต้จึงไม่แตกต่างในเชิงตัวบทที่เนื่องด้วยกฎหมายหลัก ๆ และองค์กรศาสนาและวัดคณะสงฆ์ต้องเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมดังปรากฏ

2. การจัดตั้งองค์กร “กองนิติการสงฆ์” จากการสัมภาษณ์เจ้าคณะทั้งสองแห่ง โดยเฉพาะเจ้าคณะอำเภอชนอน ที่มีประสบการณ์ตำแหน่งทางวิชาการในระดับรองศาสตราจารย์ และการศึกษาระดับปริญญาเอก ท่านมีประสบการณ์ในการบริหารมหาวิทยาลัยระดับคณะ จึงมองเห็นและเห็นความสำคัญและมองเห็นระบบที่จะเป็นเครื่องช่วยในการจัดการกิจการคณะสงฆ์ได้ด้วย นอกเหนือจากการบริหารโดยคำสั่ง แต่ต้องให้มีองค์กรจัดตั้งเพื่อช่วยอำนวยความสะดวก โดยในพื้นที่เขตปกครองจังหวัดนครศรีธรรมราช มีการจัดตั้งนิติการสงฆ์ ที่แต่งตั้งบุคคลให้เป็นที่ปรึกษาทั้งพระและฆราวาสมาเป็นผู้ให้ข้อมูลหรือที่ปรึกษาทางกฎหมาย และดูภาพรวมทางกฎหมายในเขตจังหวัด ซึ่งอาจไม่ได้มีรูปแบบการขับเคลื่อนโดยตรง แต่เป็นเพียงการจัดตั้งบุคคลเพื่อมาช่วยงานและเสริมงานการบริหารให้เกิดขึ้น ซึ่งเจ้าคณะผู้ปกครองส่วนใหญ่เห็นด้วย และควรสนับสนุนแต่ทั้งหมดก็สะท้อนเป็นข้อกังวลเป็นข้อห่วงใยว่าจะมีแนวทางหรือกลไกอย่างไรในเชิงการบริหารและการจัดการ ดังประโยคเชิงถามว่า (1) อำนาจควรเป็นของใครในการจัดตั้ง (2) ทั้งเสนอว่าควรเป็นอำนาจของเบื้องบนสั่งมาให้ดำเนินการและปฏิบัติตามมากกว่า (3) ขอบเขตอำนาจหรือบทบาทหน้าที่ควรมีแค่ไหนอย่างไร ซึ่งประเด็นเหล่านี้คณะนักวิจัยได้เก็บข้อมูลจากการสะท้อนคิดเพื่อนำมาสู่การออกแบบและพัฒนาระบบถึงความเป็นไปได้ (4) จำนวนคนหรือสมาชิกในการจัดตั้งซึ่งควรเป็นใคร อย่งไรประเด็นเป็นการถามถึงองค์กรควรประกอบด้วยใคร (5) ภาระงาน ขอบเขตของงานเพื่อป้องกันปัญหาความซ้ำซ้อนและอำนาจหน้าที่ควรมีชัดเจนในทางปฏิบัติ (6) กฎระเบียบอันจะพึงเกิดขึ้นเพื่อเป็นกลไกสนับสนุนการบริหารควรมีแบบแผนแนวทางอย่างไร กฎที่ใช้สำหรับการบริหารจัดการในตัวเอง (7) คณะกรรมการที่จะเป็นภาคีสมาชิกในการบริหารขับเคลื่อนองค์กร ควรเป็นใครอย่างไร ? (สัมภาษณ์พระภิกษุ A, B, C, D, F, 2565)

ข้อเด่นของประเด็นนี้ด้วยผู้บริหารคณะสงฆ์คือ เจ้าคณะผู้ปกครองเป็นผู้บริหารองค์กรการศึกษา ซึ่งหมายถึงวิทยาลัยสงฆ์ และวิทยาเขต หรือมีประสบการณ์การบริหารการศึกษา (วิทยาลัยสงฆ์นครศรีธรรมราช/วิทยาลัยสงฆ์สุราษฎร์ธานี/คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย) เมื่อเสนอแนวคิดเรื่องกองนิติการสงฆ์จังหวัด โดยเทียบเคียงกับกองนิติการของมหาวิทยาลัย หรือฝ่ายกฎหมายของวิทยาลัยสงฆ์ จึงทำให้ง่ายต่อการสื่อสารและภาพของการพูดคุยสัมภาษณ์มีความเด่นชัดและมีความคาดหวังที่จะเป็นไปได้มากขึ้น โดยอยู่กับเงื่อนไขและประเด็นข้อห่วงใยที่เกิดขึ้นด้วย ทั้งเห็นว่าจะเป็นเครื่องมืออำนวยความสะดวกในการขับเคลื่อนบริหารคณะสงฆ์ได้ด้วย

3. การพัฒนาระบบเพื่อช่วยการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ Application เพื่อทวนสอบต่อการคัดกรองสมาชิกให้เข้ามาบวช จากการพูดคุยสัมภาษณ์อาจยังไม่ชัดเจนว่าหมายถึงอะไรแต่ทั้งหมดจะมีสภาพปัญหาลักษณะคล้ายกัน คือระเบียบในเรื่องการต้องขอ

อนุญาตเพิ่มประวัติอาชญากรรม กลายเป็นปัญหาของการบริหารการบวชหรือการคัดกรองบุคคลเข้ามาบวชตามประเพณีแบบเดิมได้ ซึ่งต้องใช้เวลาอย่างน้อย 15 วัน ถึงหนึ่งเดือน ในพื้นที่อื่น ๆ กรณีภาคอีสานและภาคเหนือ แต่กรณีภาคใต้ข้อมูลที่ได้ทราบคือใช้เวลาประมาณ 1-2 เดือน โดยประมาณ แต่จะมีลักษณะพิเศษของแต่ละพื้นที่คล้าย ๆ กัน คือถ้าเห็นกันมานาน รู้จักกันดีในชุมชน ทวนสอบกันเองในเชิงประชาสังคม ทั้งอาจใช้เกณฑ์วินิจฉัยเบื้องต้นอนุญาตให้บวชได้ก่อน ระหว่างรอข้อมูลร่วมกับทางหน่วยราชการกรณีของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ในประเด็นนี้คณะนักวิจัยได้จำลองความคิดและนำเสนอแนวทางปฏิบัติ เพื่อเสนอถึงความเป็นไปได้ต่อเกณฑ์ในการคัดกรองคนเข้ามาบวชให้ง่ายขึ้น และเพื่ออำนวยความสะดวกต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งท่านผู้ให้ข้อมูลก็ยังอาจมองภาพไม่ชัด แต่จะมีความห่วงใยในเรื่อง “ขอบเขตอำนาจ” เช่น ต้องผู้บริหารระดับสูงของคณะสงฆ์เห็นด้วย ถ้าไม่เห็นด้วยก็จะไม่สามารถขับเคลื่อนหรือดำเนินการได้ เช่น อำนาจในการเข้าถึงข้อมูลระหว่างองค์กรกับองค์กร แต่กรณีของเจ้าคณะบางท่านด้วยมีประสบการณ์ในการบริหารมหาวิทยาลัย และการศึกษาเมื่อเสนอแนวคิดของ Application หรือระบบ Website ท่านเข้าใจและเห็นภาพจำลองความคิดนี้ พร้อมทั้งเห็นความเชื่อมโยงของข้อมูลโดยอิงกับเกณฑ์ตามพระธรรมวินัยด้วยตามที่คณะนักวิจัยได้เสนอไป ทำให้ท่านเห็นดีและเห็นควรสนับสนุนให้เกิดถ้าทำได้

โดยในประเด็นนี้คณะนักวิจัยได้เสนอข้อมูลเพื่อให้ทราบในภาพรวมของระบบดังกล่าวว่า ระบบดังกล่าวควรเชื่อมโยงกับ (1) คณะสงฆ์จังหวัดและสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด จะต้องมียุทธศาสตร์เกี่ยวกับการบวช การสึก โดยสัมพันธ์กับคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่แต่ละจังหวัดและหน่วยราชการ เช่น จำนวน สถิติ สงฆ์ในองค์กรรวม สาเหตุการสึกตามปกติ และสึกตามพระธรรมวินัย อาบัติแล้วต้องสึก หรือต้องคิดความแล้วให้ลาสิกขา โดยฐานข้อมูลส่วนนี้จะต้องเป็นข้อมูลในเขตพื้นที่แต่ละพื้นที่ตามสายการปกครองคณะสงฆ์ (เจ้าอาวาส-วัด-ตำบล-อำเภอ-จังหวัด) ในเขตปกครองนั้น ๆ รวบรวมเป็นสถิติสำหรับการบริหารจัดการ ช่วยการคัดกรองบุคคลที่เข้ามาบวชให้ชัดเจนขึ้น (2) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (กรมราชทัณฑ์/กองตรวจคนเข้าเมือง/กรมการปกครอง/กองตรวจคนเข้าเมือง) ข้อมูลประวัติเกี่ยวกับอาชญากรรมหรือเคยต้องโทษ (ราชทัณฑ์/ราชทัณฑ์-เนื่องด้วยรัฐและอาชญากรรม ต้องโทษ ก่อคดีความ/มนุษย์โส-มีสถานะทางทะเบียนราษฎรตามกฎหมายไทย เพื่อป้องกันต่างด้าวลักลอบเข้ามาบวช/หรือใช้กระบวนการทางศาสนาเข้ามาแฝงตัวก่ออาชญากรรมระหว่างประเทศ) (3) ส่วนงานด้านสาธารณสุข (กรมสุขภาพจิต) ที่ยืนยันลักษณะของเพศสภาพกับเพศกำเนิด (ปรีโส-เพศกำเนิดและเพศสภาพ) รวมไปถึงวุฒิภาวะทางอารมณ์ในแบบพหุลักษณะจนกระทั่งจะส่งผลกระทบต่อหมู่คณะเมื่อเข้ามาบวชแล้ว (4)

สถาบันทางการเงินหรือหน่วยงานด้านภาระผูกพันกับความเป็นหนี้ เช่น บริษัท ข้อมูลเครดิตแห่งชาติ จำกัด - National Credit Bureau [<https://www.ncb.co.th/>] เพื่อป้องกันปัญหาการฉ้อโกงและหลบหนีคดีมาบวช (อนโณ-ฉ้อโกงหนีคดี) โดยมีข้อมูลเชื่อมโยงพร้อมตรวจสอบได้ (5) ระบบสาธารณสุขของครุฑรวมในส่วนกระทรวงสาธารณสุข โรงพยาบาล กรมการแพทย์ เพื่อตรวจสอบและให้ข้อมูลเกี่ยวกับ โรคต้องห้าม หรือโรคติดต่อร้ายแรงในปัจจุบันสัมพันธ์กับเกณฑ์ห้ามบวชตามหลักพุทธาณุญาต (กฎฐัง/คัมโท/กิลาส/โสโส/อะปะมาโร=โรคติดต่อร้ายแรงสังคมรังเกียจและต้องห้ามตามเกณฑ์แห่งกฎหมายและรัฐ) (6) ภาระผูกพันกับหน่วยงานต้นสังกัดของผู้จะมาบวช ทั้งต้องได้รับอนุญาตตามเกณฑ์หรือระเบียบที่ต้องปฏิบัติ (ราชะกะโฏ/ราชักฎ/อนุญาตไต่-สิทธิ์ผูกพัน อันพึงได้รับการยินยอม) (7) ข้อมูลอื่นใด ที่จะเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกที่สามารถผสมรวมต่อระบบปฏิบัติการเพื่อให้เกิดการคัดกรองที่มีความชัดเจนและมีเสถียรภาพมากขึ้น เป็นต้น

จากการพูดคุยกับพระสังฆาธิการผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทุกท่านทราบสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น แต่ยังไม่สามารถแสวงหาแนวทางวิธีการหรือมาตรการในการแก้ปัญหาในเชิงระบบได้ จึงใช้วิธีแก้ปัญหาในเชิงปัจเจก หรือลักษณะเฉพาะของแต่ละพื้นที่ไป หากสามารถขับเคลื่อนให้เกิดแนวปฏิบัติตามที่คณะนักวิจัยเสนอ ก็จะเป็นข้อดี และเห็นควรสนับสนุนโดยประเด็นร่วมที่เป็นข้อควรพิจารณาคือ (1) การพัฒนาระบบต้องเกิดจากผู้บริหารคณะสงฆ์ระดับบนซึ่งหมายถึงการปกครองระดับสูงเห็นชอบและได้รับการยินยอม (2) ระบบปฏิบัติการหรือกระบวนการทางพระพุทธศาสนาต้องมีความเข้มแข็งโดยจะต้องเป็นกลไกที่เสริมให้เกิดความเข้มแข็ง (3) การส่งเสริมศาสนบุคคลให้เกิดศักยภาพเพื่อรองรับระบบและใช้ระบบเพื่อเกิดความร่วมมือและเชื่อมโยงระหว่างคนในองค์กร กับสมาชิกนอกองค์กรต้องสร้างและพัฒนาให้เกิดขึ้นอย่างมากและเร่งด่วน

4. การพัฒนาเครือข่ายสนับสนุนการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในการบริหารพื้นที่พบว่าคณะสงฆ์มีภาคีร่วมในเชิงการบริหารที่ประกอบด้วย (ก) หน่วยงานสนับสนุนในนามของคณะสงฆ์เองที่จัดตั้งเป็นคราว ตามภาระงานที่มอบหมาย รวมทั้งตั้งขึ้นเพื่อเป็นส่วนสนับสนุน เช่น นิติการสงฆ์จังหวัด พระวินยาธิการในแต่ละเขตพื้นที่ภายใต้นโยบายหนึ่งตำบลหนึ่งพระวินยาธิการ (ข) หน่วยงานสนับสนุนการปฏิบัติ อาทิ สำนักงานพระพุทธศาสนา ตามบทบาทหน้าที่เนื่องด้วยการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด (วัฒนธรรม/ศาสนา/โบราณสถาน) และหน่วยงานอื่น ๆ ในเขตจังหวัด สำนักงานตำรวจ หน่วยงานราชการระดับจังหวัด เป็นต้น

คณะนักวิจัยได้เสนอแนวคิดความเชื่อมโยงใน 2 ส่วน คือภาคเครือข่ายสำหรับการบริหารจัดการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดซึ่งคณะสงฆ์ทั้งสองพื้นที่มีอยู่แล้ว คณะนักวิจัยได้เสนอ

ระบบเชื่อมโยงภายในกลุ่มการบริหารของคณะสงฆ์ในรูปของการขยายเครือข่ายขับเคลื่อนงานบริหารร่วมกัน โดยหมายเอาพระสงฆ์กับพระสงฆ์ที่จะนำระบบบริหารที่ดี หรือมีประโยชน์มาขับเคลื่อนซึ่งประเด็นนี้จะมีลักษณะร่วมคล้าย ๆ กันกับในเขตภาคเหนือและภาคอีสาน อาทิ นิติกรสงฆ์จังหวัด ประชาสัมพันธ์สงฆ์จังหวัด หรือระบบปฏิบัติการด้านการปกครอง Application พระอุปัชฌาย์ ซึ่งจะทำให้เกิดการบริหารขับเคลื่อนร่วมกันได้ ทั้งข้อดีในเขตภาคใต้พื้นที่วิจัยนครศรีธรรมราช และสุราษฎร์ธานียังมีสถาบันการศึกษาสงฆ์ในระดับวิทยาลัยสงฆ์และวิทยาเขตที่จะเป็นฐานในการขับเคลื่อนเครือข่ายเชื่อมโยงให้เกิดการพัฒนางานร่วมกันได้

จากภาพรวมในของการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์ในพื้นที่วิจัย ทำให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ว่า แนวคิดในการพัฒนาองค์กรสงฆ์โดยเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับคณะสงฆ์ เป็นสิ่งที่ได้รับการตอบรับ และเห็นควรสนับสนุน แต่ก็เป็นข้อห่วงใยเชิงระบบว่าใคร หรือผู้รับผิดชอบควรเป็นใครอย่างไร ? รวมทั้งผลกระทบอื่น ๆ ที่ภาวะชะงักงันอื่น ๆ ที่เนื่องจากการบริหารโดยขาดเสถียรภาพที่เป็นอยู่ แต่ทั้งหมดเป็นข้อมูลของการสนทนาสัมภาษณ์พร้อมข้อห่วงใย จึงมีลักษณะเป็นความคิดและคาดหวัง โดยทั้งหมดเป็นการสะท้อนคิดถอดความผ่านการสนทนาสัมภาษณ์จากการลงพื้นที่ วิจัย นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี ระหว่าง 5-7 เมษายน ที่ผ่านมา

จากภาพรวมที่สังเกตจะพบว่าในเขตจังหวัดทั้งสองจะด้วยบุคลิกภาพของผู้บริหารที่เป็นเจ้าคณะปกครองอายุไม่มาก จะเห็นด้วยกับแนวคิดและวิธีการทำงานที่ร่วมสมัยใช้ระบบที่เอื้อต่อการบริหาร ทั้งมีการบริหารจัดการที่เป็นแบบแผนที่เป็นกลไกสำหรับการบริหาร ทั้งพูดคุยกับเจ้าคณะในระดับล่างของการปกครองผ่านการบอกเล่าของนิสิตที่มาศึกษาในระดับปริญญาของหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ในสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ อาทิ การเสนอแนวคิดในเรื่องการแต่งตั้งหนึ่งตำบลหนึ่งพระวินยาธิการ ที่มีเป้าหมายเพื่อให้ในเขตจังหวัดให้พระสังฆาธิการ เป็นกลไกร่วมในการบริหารพระธรรมวินัย การจัดตั้งบุคคลให้เป็นนิติการสงฆ์ดังปรากฏในนครศรีธรรมราช ซึ่งทำให้คณะสงฆ์มีฝ่ายปรึกษากฎหมาย แม้จะไม่ได้มีประเด็นที่เกี่ยวข้องโดยตรงแต่อย่างน้อยมีหลักประกันความมั่นใจในเรื่องการบริหารหรือแนวทางอำนวยการบริหารคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่ได้ การส่งเสริมให้เกิดการจัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในศาสนา การส่งเสริมให้เกิดการบริหารที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาหรือยกระดับวิทยาลัยสงฆ์เป็นศูนย์กลางการศึกษาของคณะสงฆ์ในเขตจังหวัด ทำให้เกิดการเชื่อมประสานเชิงพื้นที่กับคณะผู้ช่วยนักวิจัยในพื้นที่ เพื่อนำข้อมูลที่จะได้จากการศึกษาเชิงพื้นที่มาใช้ในการสนับสนุนการวิจัยในองค์รวมดังที่กำลังดำเนินการให้ปรากฏ เพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยเชิงพื้นที่ดังปรากฏ

บทสรุป

ประเด็นที่เกิดขึ้นจากพื้นที่ของการวิจัยทั้งในส่วนสุราษฎร์ธานีและนครศรีธรรมราช ในการลงพื้นที่พูดคุยอาจยังไม่มีคำตอบเชิงสรุปอย่างชัดเจนว่าควรเป็นไปแค่ไหนอย่างไร แต่ทั้งหมดรับทราบถึงสภาพปัญหาและเห็นว่าควรมีการศึกษาเพื่อศึกษาถึงความเป็นไปได้เพื่อแก้ไขหรือพัฒนาแก้ไขให้เกิดขึ้น ดังนั้นในการลงพื้นที่จึงเป็นการศึกษาเพื่อเสนอถึงแนวทางความเป็นไปได้ที่เริ่มตั้งแต่การศึกษาตัวบทของกฎหมาย ระเบียบ ที่ไม่มีสภาพบังคับใช้ ไม่เอื้อต่อการบริหาร พร้อมเสนอตัวบทเพื่อการแก้ไข เพื่อนำไปสู่การบริหารในองค์กรรวมได้ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความจริงและร่วมสมัยมากที่สุด ซึ่งควรขับเคลื่อนให้มีและเกิดขึ้น [1.คู่มือฝึกอบรม] การขับเคลื่อนแก้ปัญหาในองค์กรจัดตั้ง (Organization) ตามภารกิจหรืองานการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งในที่นี้ยึดเอาเกณฑ์ตามกรอบการวิจัยคือ กองนิติการสงฆ์จังหวัด โดยมุ่งหมายเพื่อแก้ปัญหาที่เนื่องด้วยกฎหมายอย่างเป็นระบบ ในรูปคณะกรรมการ หรือองค์กร ช่วยแก้ปัญหา ลดข้อพิพาท อธิกรณ์สงฆ์ และประเด็นทางกฎหมาย ของคณะสงฆ์ในแต่ละเขตพื้นที่ รวมไปถึงพัฒนาไปสู่องค์กรจัดตั้งอื่น ๆ ทั้งระบบศาลสงฆ์ ระบบสังฆสภา ระบบสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระพุทธศาสนา ที่จะเข้าไปสนับสนุนการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในองค์กรรวม ภายใต้แนวคิดการจัดตั้งองค์กรเพื่อสนับสนุนการบริหาร [2.หน่วยจัดตั้ง] การออกแบบและพัฒนาระบบให้สมกับยุคสมัยหมายถึง ระบบ Platform เพื่อช่วยการบริหาร ซึ่งในงานวิจัยนี้เสนอพัฒนาระบบปฏิบัติการ “App พระอุปัชฌาย์/ (Website/Platform/Application) ที่จะช่วยคัดคนเข้ามาบวชให้มีค่าความเที่ยงตรงมากขึ้น รวมทั้งมีฐานข้อมูลอย่างกว้างขวางและเชื่อมโยงสมสมัยกับปัจจุบัน [3.ระบบปฏิบัติการ] การขับเคลื่อนให้เกิดการเชื่อมโยงทั้งคนงาน และระบบปฏิบัติการ คือ ส่งเสริมให้เกิดภาคีเครือข่ายเข้ามาเป็นส่วนสนับสนุนการบริหารงานคณะสงฆ์อย่างเป็นระบบ พร้อมสร้างเครือข่ายให้เกิดการนำไปใช้ในวงกว้างต่อสิ่งที่เป็ผลผลิตและความคาดหวังที่จะเกิดขึ้น [4.ขับเคลื่อนเครือข่าย] ดังนั้นในการเก็บข้อมูลในพื้นที่วิจัยพบประข้อมูลในหลาย ๆ ประเด็นที่เป็นปัญหาด้วยข้อจำกัดในเรื่องขอบเขตการบริหาร แต่การวิจัยก็มุ่งเพียงศึกษาถึงความเป็นไปได้ เพื่อสะท้อนให้เห็นเป็นตัวบทตามสภาพปัญหาจริง พร้อมศึกษาแนวทางแก้ไขพร้อมข้อเสนอว่าควรขับเคลื่อนไปในทิศทางใด ซึ่งมุ่งหวังว่าจะเป็นช่องทางสำคัญในการบริหารและการจัดการให้เกิดการขับเคลื่อนในภาพใหญ่ได้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ข่าวสดออนไลน์. (2560). ตะลึงชุดแล้ว-พบจริง ศพเณร ถูกฆ่าโบกปูนในวัด ฝังดินใต้ต้นตะเคียน เค้น 1 พระ 2 เณรรับลิ้น ใช้ท่อพีวีซีทุบจนลิ้นใจ อ่างแค้น-ขโมย 5 หมิ่น. สืบค้นเมื่อ 4 เมษายน 2565, จาก https://www.khaosod.co.th/special-stories/news_379591
- คมชัดลึกทั่วไทย. (2564). คอมมานโดบุกสำนักสงฆ์จับ“หลวงพ่อดุ้ย”พ่อค้ายานรทหนึ่ไปบวชเป็นพระคาฤภูมิพร้อมของกลางคาฤภูมิ นครศรีธรรมราช. สืบค้น 15 เมษายน 2565, จาก <https://www.komkhaotuathai.com/contents/31080>
- เดลินิวส์ออนไลน์. (2558). เจ้าคุณกลีบ วรปัญญา เจ้าอาวาสวัดใหม่พัฒนาราม ผูกคอ มรณภาพภายในกุฏิ คนใกล้ชิดเผย ก่อนหน้านี้อาการเครียด บ่นนอนไม่หลับมา 2 เดือน ส่วนญาติยังแคลงใจสาเหตุการตาย. สืบค้นเมื่อ 4 เมษายน 2565, จาก <https://d.dailynews.co.th/regional/344869/>
- ทีมข่าวอาชญากรรม MGR Online. (2562). รวบอดีตเจ้าอาวาสวัดดังเชียงใหม่ หนีคดีตุ๋นเด็กไปบวชใหม่ที่สุราษฎร์ฯ. สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2565, จาก <https://mgronline.com/crime/detail/9620000066095>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2565). อดีตพระกาโตะ แจงปมเงิน 6 แสน ยืมจากวัด ตั้งใจนำไปคืนแต่เกิดเรื่องก่อน. สืบค้น 5 พฤษภาคม 2565, จาก <https://www.thairath.co.th/news/society/2384085>
- เนชั่นทีวีออนไลน์. (2564). สลด!! เจ้าอาวาสวัดโคกสมานคุณ เครียดผูกคอ มรณภาพ. สืบค้น 4 เมษายน 2565, จาก <https://www.nationtv.tv/news/378857556>
- พระจักรี วิภักขิณ (สิทธิสุวรรณ) และกันตณ หนูทองแก้ว. (2562). การใช้หลักธรรมบาลในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการใน จังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต). วารสารปัญญา, 26(2), 51-62.
- พระมหาติลกรัศมี ฐิตจาโร (วุฒิยา) และคณะ. (2560). การบริหารจัดการทรัพย์สินของพระสังฆาธิการจังหวัดสุราษฎร์ธานี (รายงานการวิจัย). สุราษฎร์ธานี: วิทยาลัยสงฆ์สุราษฎร์ธานี
- วิเชียร สุภัทรกุล. (2019). การบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่ ในสถานที่สาธารณะในพื้นที่เขตอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. Pathumthani University Academic Journal, 8(1), 57-66.